

CONSTANTIN BURAC, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Editura Academica, București, 2002, 648 p. + 27 de hărți incluse în text și o hartă la sfârșitul volumului.

Lucrarea de față, apărută la Editura *Academica*, în anul 2002, întocmită de dr. Constantin Burac, reprezintă prima monografie de anvergură referitoare la organizarea administrativ-teritorială a statului feudal Moldova. Volumul este deosebit de util atât medievistilor cât și celor interesați în cunoașterea unei laturi esențiale referitoare la organizarea administrativ-teritorială a statului feudal românesc de la răsărit de Carpați, până la mijlocul veacului al XVIII-lea. Este, în același timp, „ghidul” istoric, geografic, topografic și cartografic necesar, prin cumulul de date oferite, celor interesați în cunoașterea acestui important segment de istorie și geografie-istorică din istoria statului feudal Moldova.

Complexele fenomene istorice care au precedat și au urmat formării statului feudal Moldova nu pot fi urmărite decât în contextul fiecărei laturi esențiale în ansamblul lor (economic, politic, demografic, administrativ), în particular (abordări fenomenologice), dar și în cuprinsul interacțiunilor reciproce (conexiuni directe și indirecte).

Pentru elaborarea acestui volum, cercetătorul C. Burac a parcurs o vastă bibliografie abordând, metodologic, studiul comparativ a izvoarelor istorice, folosind, în același timp, lucrările de specialitate (monografii, lucrări de sinteză, studii, articole etc.). Prin analiza riguroasă a datelor istorice, oferite de „explorarea” migăloasă, tenace (efortul autorului fiind de apreciat) a izvoarelor istorice, autorul reușește să redea imaginea completă a formării și evoluției componentelor unităților administrativ-teritoriale ale Moldovei feudale, particularizându-le în devenirea lor istorico-geografică, lucru mai puțin abordat, până acum, la o asemenea dimensiune. Din acest punct de vedere, lucrarea în esența ei reprezintă un cumul impresionant de informații istorice prelucrate, spunem noi, matematico-statistic, catagrafle și cartografic, în vederea identificării, analizării și prezentării unităților administrativ-teritoriale și ale componentelor lor.

Cartea, precedată de *Prefață* (p. I–III) (semnată de distinsul prof. univ. dr. Ioan Caproșu de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași) și *Introducere* (p. 1–4), cuprinde cinci capitole: *I. Forme de organizare a populației de la Carpații Orientali* (p. 5–56); *II. Apariția și formarea ținuturilor (sfârșitul secolului al XIV-lea – domnia lui Ștefan cel Mare* (p. 57–221); *III. Evoluția ținuturilor*

până la Vasile Lupu (p. 222–388); *IV. Evoluția ținuturilor de la Vasile Lupu la reformele lui Constantin Mavrocordat* (p. 389–400); *Concluzii* (p. 401–406); *Sigle* (p. 407–409); *Bibliografie selectivă* (p. 410–426); *Anexe* (*Lista așezărilor din ținuturile Moldovei până la jumătatea secolului al XVIII-lea atestate documentar* (p. 427–646), *Cuprins* (p. 647–648) și *Harta hotarelor ținuturilor Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*.

Deosebit de utile sunt hărțile ținutale ce însoțesc textul referitor la fiecare unitate administrativ-teritorială, cât și ansamblul lor dat de harta generală (*Hotarele Ținuturilor Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*) de la sfârșitul lucrării. Poate că unele dintre hărți ar fi trebuit completate și cu alte localități (sate) atestate în izvoarele documentare; dăm numai câteva exemple privind unele sate din comuna Poduri, jud. Bacău: *harta ținutului Trotuș până la mijlocul secolului al XVIII-lea* nu include satul Provozești (Prohozești, com. Poduri, jud. Bacău) situat pe Tazlăul Sărat, atestat la 8 aprilie 1419 (lucrarea în discuție, p. 36; vezi și *Tezaurul toponimic al României*, vol. I, *Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale, 1772–1988*, partea a doua, Editura Academiei Române, București 1992, p. 948), care apare (*Provăzăști*) în lista cu localitățile ținutului Trotuș (lucrarea de față, p. 623) sau satele Rusăieștii, Podurile, Valea Șoșii (sau Șoșanii; Valea Soasei; Valea Soșei; vezi *Tezaurul toponimic al României*, vol. I, *Repertoriul istoric al unităților administrativ teritoriale, 1772–1988*, partea a doua, Editura Academiei Române, București 1992, p. 901, 1012, 1279), Măzănăieștii (sat dinpărut, amplasat între satele Cernu și Valea Șoșii), întâlnit și cu numele Mădenăeștii, Măzăeneștii, Măzănăeștii, Măzăneștii, Măzăneștii, Măzăneștii, Măzăneștii, Măzăneștii, Măzăneștii, Măzăneștii, (*Ibidem*, p. 1279), Cernu (*Ibidem*, p. 216), Bucșești (apare în lucrarea lui C. Burac, cu numele Bucșăști ?, în lista localităților din ținutul Bacău, p. 431) semnalat la 18 octombrie 1456 (Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare, Urice și ispisoace, surete, regeste, traduceri*, Supliment la documentele lui Ștefan cel Mare, de I. Bogdan, Iași, 1933, doc. 1, p. 1), apoi la 20 septembrie 1456 (*Documenta Romanae Historica*, A, *Moldova*, II, doc. A

(document îndoielnic), p. 410) și la 2 octombrie 1460 (*Ibidem*, doc. 9, p. 39).

În această carte Constantin Burac a analizat și a definit, folosind o vastă bibliografie și izvoare istorice, apariția și dezvoltarea organizării administrativ-teritoriale a statului feudal românesc de la răsărit de Carpați. Analiza pertinentă a fenomenelor istorice care au condus la apariția și evoluția unităților administrative este realizată de autor prin abordarea intrinsecă, sistematică, a tuturor factorilor implicați, direcți și complementari. Prelucrarea materialului documentar a necesitat, acribie și rigurozitate din partea autorului, mulți ani de trudă, rezultatele fiind însă pe măsura așteptărilor. Demersul științific al autorului este concretizat prin această carte, un important instrument de lucru, de folos medievistilor și cititorilor interesați de aceste probleme ale Istoriei Românilor.

Înțelegerea dintru începuturi a apariției, ca și a evoluției structurilor organizatorice, administrativ-teritoriale, este abordată, așa cum este și firesc, de autor în primul capitol (*I. Forme de organizare a populației de la Carpații Orientali* (p. 5–56). Retrospectiv, datele sunt surprinse, în esența lor (subcapitolul *I.1. Unități socio-teritoriale în spațiul românesc est-carpatic până în a doua jumătate a sec. XIV*, p. 5–22), după retragerea aureliană și în continuare, structurile *etno-teritoriale autonome*, așa numite *romanii populare*, fiind precizate în cadrul evoluției contextelor istorice inteme (formațiuni politice prestatale, forme de organizare de tipul cnezatelor și voievodatelor, cunoscute sub numele de *țări*) și externe (raporturile cu vecinii: Imperiul Bizantin, Ungaria, Polonia, Hoarda de Aur, Papalitatea). Existența formelor de organizare ale populației românești din Moldova înainte de sec. al XIV, sunt bine conturate de autor, acestea fiind, alături de celelalte componente (economie, social, politic, demografic) esențiale pentru întemeierea statului feudal Moldova.

Demersurile analizei problemelor aflate în discuție sunt continuate, cu diferite nuanțări, pentru a doua jumătate a sec. al XIV-lea (subcapitolul *I. 2. Forme de organizare administrativ-teritorială a populației românești est-carpatică în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, p. 23–56). Autorul înregistrează evenimentele contextului intern și extern referitoare la crearea formațiunii lui Dragoș (așa numita *marcă*) la răsăritul Carpaților Orientali (primul *descălecat*), încercând, atât cât oferă sursele existente, o delimitare teritorială a acesteia și a spațiilor „*autonomiilor locale*”, continuând cu Moldova lui Bogdan „*Întemeietorul*”, Petru I Mușatinul și urmașii. Nuanțarea, pe care o realizează autorul volumului, privind unitatea socio-geografică, structură teritorial-politică, *Câmpul lui Dragoș* (p. 15, 33–46), dintre apele Bistriței și Tazlăului, este meritorie, aducându-se unele date suplimentare referitoare la spațiul, structurile și evoluția acestei formațiuni devenită apoi ținutul Neamț, partea de sud (zona Tazlăului Mare și a Tazlăului Sărat) fiind, ulterior, la ținutul Troțușului.

Densitatea informațiilor referitoare la constituirea și evoluția ținuturilor statului feudal Moldova se regăsește

în analiza pe care o face autorul în cuprinsul cap. II. *Apariția și formarea ținuturilor (sfârșitul secolului al XIV-lea – domnia lui Ștefan cel Mare* (p. 57–221), fiind partea cea mai consistentă a lucrării. Demersul autorului cumulează informațiile din izvoarele istorice referitoare la formele de organizare administrativ-teritoriale cum ar fi: Ținutul Suceava (p. 57–65, 248), Ținutul Țețina-Cernăuți (p. 66–82), Ținutul Hotin (p. 83–86), Ținutul Dorohoi (p. 87–90), Ținutul Neamț (p. 91–102), Ținutul Hârlău (p. 103–114), Ținutul Troțuș (p. 115–120), Ținutul Adjud (p. 121–125), Ținutul Roman (p. 126–132), Ținutul Cârligătura (p. 133–135), Ținutul Iași (p. 136–145), Ținutul Vaslui (p. 146–150), Ținutul Tutova (p. 151–154), Ținutul Bârlad (p. 155–157), Ținutul Tecuci (p. 158–164), Ținutul Covurlui (p. 165–171), Ținutul Soroca (p. 172–176), Ținutul Orhei (p. 177–182), Ținutul Fălciu (p. 183–188), Ținutul Horincea (p. 189–193), Ținutul Lăpușna (p. 194–198), Ținutul Tigheci (p. 199–201), Ținutul Putna (p. 202–205), Ținutul Tighinei (p. 206–211), Ținutul Chiha (p. 212–215), Ținutul Cetatea Albă (p. 216–221).

În cap. III. *Evoluția ținuturilor până la Vasile Lupu* (p. 222–388), autorul reia (pe baza datelor disponibile) analizele referitoare la dezvoltarea structurilor teritoriale administrative amintite mai sus, acestea fiind discutate din punct de vedere numeric (*A. Evoluția numerică a ținuturilor până la Vasile Lupu; 1. Până la jumătatea sec. XVI; 2. A doua jumătate a sec. XVI; Perioada de la Mihai Viteazul la Vasile Lupu; p. 222–247*) și a hotarelor (*B. Hotarele ținuturilor; p. 248–389*).

În cap. IV. *Evoluția ținuturilor de la Vasile Lupu la reformele lui Constantin Mavrocordat* (p. 389–400) sunt continuate discuțiile referitoare la structurile teritorial-administrative.

Capitolele amintite mai sus sunt însoțite de hărți întocmite pentru fiecare unitate teritorială-administrativă, conferind, astfel, suportul cartografic util pentru documentarea eelor interesați.

Concluziile (p. 401–406) autorului iasă (poate deliberativ) cititorului, prin conținutul lor concis (parcă disproporționate față de extinderea volumului), sarcina să caute informațiile care-i sunt necesare în lucrare. Pentru alcătuirea volumului autorul s-a confruntat, așa cum subliniază, nu cu puține dificultăți „...pe de o parte, cu penuria surselor informative, iar pe de alta, cu parcimonia acelor izvoare istorice care s-au mai păstrat” (p. 401).

Întocmirea listelor localităților (în ordine alfabetică) pe ținuturi, având ca sursă izvoarele documentare (*Lista așezărilor din ținuturile Moldovei până la jumătatea secolului al XVIII-lea atestate documentar; p. 427–646*), realizare singulară până acum, este bine venită pentru cei interesați în acest domeniu, dar precizăm faptul că fiecare localitate din liste conține numai o singură dată referitoare la atestarea documentară, ceea ce este insuficient atât pentru translația diferită a numelui respectivei localități cât și în ceea ce privește evoluția ei în timp (dăm un exemplu:

Provozești, sat pe Tazlăul Sărat <Prohozești, com. Poduri, jud. Bacău>, atestat la 8 aprilie 1419 [*DRH, A, Moldova, I*, doc. 45, p. 65 și p. 489]; **Provăzăști**, 15 septembrie 1636, martor din... [*DRH, A, Moldova, XIII*, doc. 512, p. 566 și p. 750]. O lucrare referitoare la această problemă ar fi bine venită pentru demersul științific al cercetării.

Autorul semnaleză și alte direcții de cercetare, cum ar fi necesitatea alcătuirii unor sinteze de istorie economică, geografică, de demografie regională etc.

Cartea deschizătoare de drumuri a domnului C. Burac este un prețios instrument de lucru, un volum de referință pentru cei interesați de studierea organizării administrativ – teritoriale a stăniului românesc medieval de la răsărit de Carpați. Eforturile sale sunt răsplătite prin această lucrare de anvergură, pentru care merită felicitările celorlalți cercetători.

VASILE BILIUS